

Антоненко Анна Андріївна

Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ)

Наукова керівниця – к. філол. н., доц. Дворянчикова С. Є.

ЧИ ВЖИВАЄ ФЕМІНІТИВИ СТУДЕНТСЬКА СПІЛЬНОТА?

СПРОБА ДОСЛІДЖЕННЯ

Останнім часом широка українська спільнота активно послуговується фемінітивами в мові реклами, масмедіа, повсякденні та під час ділового й професійного спілкування.

Фемінітиви є важливою частиною української мови, що позначають жінок за професією, діяльністю чи соціальним статусом. Дослідники вважають, що ці слова з'явилися в нашій мові у Середньовіччі: їх можна побачити в «Руській правді» та «Слові о полку Ігоревім». Фемінітиви активно використовували в українській мові XIX – початку XX століття (наприклад, Т. Шевченко та Л. Українка вживали їх у віршах, а словники Дм. Яворницького, Б. Грінченка, А. Кримського налічують багато фемінітивів, як-от: домовласниця, демократка, делегатка, докторка, студентка, вихователька (Словник української мови, 1920; Словарь української мови, 1907-1909)). У радянський період фемінітиви зазнали значного обмеження, адже мовна політика того часу орієнтувалася на примусову русифікацію загалом і нейтралізацію статевих відмінностей у назвах посад і професій за заняттям зокрема, через що ці слова були витіснені з ужитку. Із розвитком гуманізації і національної самосвідомості українці почали переглядати своє ставлення й до розвитку мови та активніше вживати фемінітиви, щоб привернути увагу до ролі жінок у житті сучасного вітчизняного суспільства. У 2019 році почав діяти новий правопис, який офіційно підкреслив нормативність вживання фемінітивів та надав рекомендації щодо їх творення (Український правопис, 39-40).

Метою нашого дослідження є спроба визначити, чи вживає в навчанні та повсякденному житті фемінітиви студентська молодь, яка традиційно впливає на зміни в суспільстві та культурі, зокрема в мові.

У багатьох мовах сьогодні відбуваються зміни, пов'язані з гендерною рівністю. Наприклад, у французькій мові останнім часом з'явилися жіночі форми професій, які раніше мали тільки чоловічий рід (la professeure, la cheffe). В англійській, навпаки, часто використовують гендерно-нейтральні слова, які, за словами О. Ковтун «стосуються людей загалом, без виокремлення жіночої чи

чоловічої статі»: chair або chairperson замість chairman, police officer замість policeman чи policewoman (2021, 159-160).

Українська мова, на відміну від багатьох інших, історично мала розвинену систему фемінітивів. В Україні фемінітиви подекуди все ще викликають суперечки серед необізнаних чи консервативних мовців, але їхнє використання поступово зростає, особливо серед молоді. Наприклад, з аналізу досліджень відомо, що «63 % українських журналістів постійно вживають фемінітиви у своїх медійних матеріалах» (Тиравський, Шамрай, 2022).

Для творення фемінітивів в українській мові вживають:

- суфікс -к-, який є найпродуктивнішим, за його допомогою утворено більшість фемінітивів (доцент – доцентка, депутат – депутатка, прем’єр – прем’єрка);
- суфікс -иц-, який додають до чоловічої основи насамперед на -(н)ик (засновник – засновниця, підприємець – підприємниця);
- суфікс -ин-, який сполучають з основою на -ець і на приголосний (кравець – кравчиня, філолог – філологиня);
- суфікс -ес- додають до іншомовної основи (барон – баронеса, критик – критикеса), хоча він є найменш продуктивним зі всіх (поетка витісняє поетесу).

М. Вербовська в межах проекту «Феміністичний лекторій» наводила такий коментар знаного українського філолога О. Пономаріва про зазначену тенденцію: «“Продавчиня” звучить набагато краще, ніж “продавщиця”. Порівняймо: “кравчиня” від “кравець”, як “продавчиня” від “продавець”. “Фотографиня” незвично, але відповідає законам українського словотвору, і до цього слова можна звикнути» (Вербовська, 2015).

Наше спостереження за сприйняттям і використанням фемінітивів студентами виявило кілька тенденцій.

Студенти й студентки гуманітарних спеціальностей (філологія, журналістика, соціологія) частіше використовують фемінітиви у своєму мовленні. Студенти й студентки технічних спеціальностей менш схильні вживати фемінітиви і іноді сприймають їх штучними.

Більшість студенток використовують фемінітиви та позитивно до них ставляться. Частина студентів-чоловіків подекуди нейтрально чи значно рідше негативно ставляться до фемінітивів, вважаючи їх необов’язковими.

В академічних текстах фемінитиви можуть використовуватися рідше, оскільки частина викладачів чи представників адміністрацій досі сприймають їх розмовними або неофіційними.

У соцмережах (Instagram, Facebook, TikTok) фемінитиви є набагато поширенішими, що свідчить про їхню популярність у неформальному спілкуванні.

В офіційних документах і повідомленнях студентських організацій спостерігається нерівномірне використання: одні спільноти дотримуються норм нового правопису, інші або вживають ці слова несистемно, або уникають фемінитивів.

З поміж причин невикористання фемінитивів респонденти аргументували свою позицію тим, що вважають ці слова незвичними або занадто «офіційними». Частина опитаних зазначила, що фемінитиви для них не мають значного впливу на мовну рівність.

Хоча фемінитиви стають популярнішими у студентській спільноті, їхнє використання пов'язане з певними складнощами:

- неусталені правила. Багато слів ще не затверджені в словниках або мають кілька варіантів (наприклад, маркетологиня чи маркетерка).
- неприйняття частиною людей. Дехто вважає, що фемінитиви зайві й звучать незвично.
- формальність офіційних документів. У певних закладах вищої освіти їх досі не використовують у документах.

Таким чином, фемінитиви є не лише мовним, а й соціальним явищем, яке продовжує активно розвиватися в українській мовній спільноті. Студентство є активним учасником мовних змін, і фемінитиви стають дедалі популярнішими, особливо серед представників гуманітарних спеціальностей. Попри певні труднощі, молодь поступово адаптується до нових мовних норм.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербовська М. (2015). Керівниця, депутатка, президентка: 5 причин вживати фемінитиви. *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/chistota-movlennya/_kerivnicya-deputatka-prezidentka-5-prichin-vzhivati-feminitivi/668549.
2. Ковтун О. (2021). Категорія роду у вимірах граматики оцінки: рецепція української та англійської лінгвокультур (зіставний аспект). *Алманах “Българска украинистика”*, брой 10. (с. 153-167). Университетско издателство “Св. Климент Охридски”. chrome-

extension://oemmnndcblboiebfnladdacbfdmadadm/http://www.bgukrainistika.com/widgets/Filemanager/uploads/anon/Almanah_Bulgarska_ukrainistika_br10_165x235_FINAL_21_09_2022.pdf.

3. Словарь української мови : в 4-х тт. (1907-1909). Б. Грінченко. (Ред.). К. <https://hrinchenko.com/>.
4. Словник української мови. Т. 1 : А-К . (1920). Д. І. Яворницький. (Ред.). Катеринослав : Слово.
5. Тиравський В., Шамрай Т. (2022). Гендерна рівність в українській мові: фемінітиви визнали на державному рівні. GlobalVoices. <https://uk.globalvoices.org/2022/12/05/7266/>.
6. Український правопис : довідкове видання. (2019). К.: «Видавництво “Наукова думка” НАН України». <https://www.inmo.org.ua/pravopys-2019.html>.

Дорошенко Володимир Сергійович

академік Української академії наук,
к.іст.н., д-р н. з держуправління, доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну (м.Київ)

Гончаренко Світлана Миколаївна

ст. викладачка кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну (м.Київ)

ДЕЯКІ НОВІТНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ В СУЧАСНУ ЕПОХУ

Життя в глобалізованому світі вимагає від людини його постійного випереджального відображення, яке може проявлятися у процесі проектування, прогнозування, формування прогностичних якостей особистості. Насичення майбутнього значущими цілями є передумовою насичення сьогодення плідною діяльністю.

У процесі проектування формується уявлення про майбутнє, що є складовою життєвого шляху людини, оскільки утворює суб'єктивний образ його розвитку. Особистість повинна невинно розвиватись і змінюватись таким чином, щоб її компетенції, креативний потенціал, можливості відповідали новим викликам. Майбутнє для молодшої людини є сферою, знання про яку конструюється, моделюється самим суб'єктом. Воно – своєрідне психологічне утворення, наслідок внутрішньої роботи особистості, спрямованої на створення неперервності особистої історії, цілісного «Я» у перспективі життєвого шляху.